
РЪКОВОДИТЕЛЬ

ИЛИ

ОСНОВНОТО УЧЕНИЕ.

ОТДѢЛЪ на „ЧИТАЛИЩЕ“
за учителитѣ, учителжитѣ, ученицитѣ и ученичкитѣ.

Годишна цѣна: 25 гроша златни.

Съдържанье: Забавачницата или Училището за дѣца на възраст отъ двѣ до седемь години. — За системата на въспитанието въ забавачницитѣ. — Нѣщо отъ учителскитѣ събори. — Саксония и основнитѣ ѝ училища.

ЗАБАВАЧНИЦА

ИЛИ

УЧИЛИЩЕ ЗА ДѢЦА

на възраст отъ двѣ до седемь години.

За системата на въспитанието
въ Забавачницитѣ.

Забавачницата не е училище за наука, тя е училище за въспитание. Забавачницата помага на физическото развитие на дѣцата чрѣзъ упражненія приспособени съсъ възрастьта имъ, одързостява първитѣ усилія на

умѣтъ имѣ, като имѣ прѣдлага храна за любопитството имѣ, като туря прѣдъ очитѣ имѣ наредени прѣдмѣти, отъ които имѣ се възбужда вниманието, и отъ които придобиватъ лесно и безъ мъжа начални познания, съсъ които се убогатява сѣки день умѣтъ имѣ. Нуждата, която иматъ дѣцата да не стоѣтъ на едно мѣсто, удовлетворява се чрѣзъ вървежитѣ, съсъ които се съдружяватъ упражненіята имѣ, на които мѣрката се показува съсъ пѣянието или съсъ гласѣтъ на единъ инструментъ. Сжщото това пѣяние, което се подражява отъ дѣтинскіята имѣ гласъ, прави да се вмжкнжтъ у душыта имѣ нѣравственни и религиозни мисли, които имѣ се изричатъ отъ невидѣно, и които, чрѣзъ често повтаряние, оставатъ запечатани въ умѣтъ имѣ.

Тя сж началата, които сж накарали Фребеля да измисли за първата отхрана на дѣтето бесчетъ срѣдства, които сичкитѣ като се зематъ наедно направятъ едно искусство, на което тоя добъръ човѣкъ си е посветилъ цѣлиятъ животъ.

Фребель се е родилъ на 1778 въ Оберваинбахъ, едно малко село въ Саксония, въ което баща му е билъ попъ, и умрѣлъ на 1852 въ Мариенталь, въ Вюртембергъ, въ едно нормално училище за учителки, което той самъ основалъ. Системата му е основана върху внимателното съгледвание на наклонноститѣ и на прѣдпочитанията, които показуватъ малкитѣ дѣца, щомъ фанжтъ да могжтъ да ходжтъ, да приказуватъ и да се занимаватъ. Не трѣбува, казува той въ съчинението си *« За възпитанието на човѣкжтъ »*, да прѣчимъ на ония нѣща, които искарува натурата: тия нѣща сж живи сили; трѣбува да ги направимъ полезни, а, слѣдователно, да ги изучаваме, да ги водимъ, и да ги вардимъ.

« Дѣтето е, казува Фребель, едно човѣшко растение, което има нужда най напрѣдъ отъ въздухъ и отъ слънце, за да расте, да се развива и да заекне. Прочее не го държете у забавачници, които не сж приспособени за това, или у дворове затворени отъ сѣка страна съсъ високи стѣни, които спиратъ подновяванието на въздухѣтъ. Зданията, въ които иска човѣкъ да помѣсти едно число малки дѣца трѣбува да иматъ много прозор-

ци и отъ сѣка страна, за да може да ся подновява въздухътъ много пѣтъ на день; трѣбува тия здания да сѣ свободни отъ сѣка страна, за да може свѣтлината да влиза у тѣхъ безъ препятствие и да може топлината на слънцето да има влияние на въздухътъ, който е у тѣхъ; трѣбува най-сѣтнѣ зданията да сѣ обиколени съ малки градинки, дѣто дѣцата да ходѣтъ да работѣтъ и да си играѣтъ, когато времето е добро, а когато е лошо да отиватъ въ сайвантитѣ.

Една нѣмска Забавачница или Киндергартенъ (градина за дѣца) състои най малко отъ единъ прустъ за дрѣхи, отъ една стая за упражненіята съсь нѣколко масички и столове, отъ единъ сайвантъ и отъ една градина.

Фребель раздѣля дѣцата отъ забавачницата на двѣ главни отдѣления: въ първото отдѣление влизатъ дѣцата, които не сѣ изпълнили три години отъ възрастъта си, а въ второто отдѣление, по възрастнитѣ дѣца, до дѣдо изпълнятъ 6 години отъ възрастъта си.

Дѣцата отъ първото отдѣление не правѣтъ друго освѣнъ тѣлесни упражненія, които ставатъ зимно и дѣждовно врѣмя въ стаята, а лѣтно врѣме въ градината, дѣто се изваждатъ масичкитѣ и столоветѣ на сѣнка, която става отъ сайвантътъ. Петъ или шесть дѣчица сѣдатъ около тия масички наедно съсь едно момиче отъ второто отдѣление, за да работѣтъ дребни рѣкодѣлия, съсь които се занимаватъ. Два пѣтъ прѣдъ пладня и два пѣтъ слѣдъ пладня тия дѣца отиватъ въ стаята и се олавятъ на хоро, тѣй щото четирь или петъ дѣца да сѣ турени мѣжду двѣ по голѣми момичета. Хорото зафаща да се върти и да скача, като пѣе въ сѣщото време една пѣсенъ на стихове, отъ които сѣка строфа дава мѣсто на една почивка и въспирка. Тогава директорката, която управлява хорото, проважда едно отъ дѣцата въ срѣдъ хорото. Това дѣте фаща да прави сѣкакви упражненія, напимѣръ, подражава войскаринѣтъ, който поздравява съ орѣжие, чихларятъ, който работи, конятъ, който рита, човѣкътъ, който е уморенъ, почи-

ва си, съсъ лакать упрѣнъ на колѣното и си подпира главата съсъ рѣка; послѣ това, дѣтето дохожда на мѣстото си и хорото пакъ фаща да се върти додѣто новата строфа отъ стиховетѣ докара нова почивка и въспирка. Фребель показува хиляди таквизи упражнения.

Колкото за дѣцата отъ второто отдѣление, Фребель ги раздѣля на три отдѣления, отъ които сѣко слѣдува една година курсътъ на учението, като зафане отъ четвъртата година на възрастѣта на дѣтето додѣто свърши шестата си година.

На първата година даватъ на рѣцѣтѣ на дѣцата четири котии, у които има дървени *кубове*;

На втората година, три котии, които се наричатъ *математически котии*, у които има повърхности, линии, прѣчки и желѣзни халки;

На третата година, една голѣма котия, въ която дѣцата намиратъ бѣла книга, пѣстра книга, една дървена игла, една проста игла, конѣцъ и кълба съсъ навита копчина отъ сѣкаква боя.

Сичкитѣ тия съчева сж измислени, за да пригответъ умътъ на дѣтето да може лесно по послѣ да изучи граматиката, наукитѣ и искусствата.

За да се изучѣтъ бесчетнитѣ съединения, които дѣцата, въ продължения на три години, могатъ да правятъ съсъ тия съчева, които имъ се въвѣряватъ на рѣцѣтѣ, трѣбува човѣкъ да има отпрѣдѣ си съчинението, въ което Фребель си излага методата. ⁽¹⁾ Дѣцата броѣтъ тия съчева, правятъ отъ тѣхъ сѣлби, столове, къщи, одрове, курници, геометрически фигури, искусствени форми. Съсъ тоя начинъ се възбужда у дѣцата чувството на вниманието; сичкото, което видѣтъ и пипнатъ, кара ги да правятъ сравнения мѣжду формитѣ, да измислюватъ нови форми, и отъ това излиза, щото, слѣдъ тригодишно таквози упражнение, дѣцата научватъ лесно четението, писанието, аритметиката, защото отъ упражненията научаватъ да чѣртайтъ и да смѣтатъ.

Не трѣбува да забравяме, че директорката сѣкоги

(1) Ний мѣркаме да прѣведемъ съчинението на Фребеля, което ще помѣстимъ или у Рѣководителя или на особна книга.

съдружява упражненията на дѣцата съсъ забавни приказки, за да не имъ се уморява разумътъ, за да имъ удовлетвори любопитството, и най много за да имъ развие отъ невидено моралнитѣ сили.

Фребель свъртува да не се зафаща обучението въ прочитанието и въ писанието, освѣнъ когато дѣтето фане да чювствува тая нужда, когато фане да я желае и това желание той търси да го роди у дѣтето чрѣзъ упражненията съсъ съчевата, които се намиратъ въ горѣпоменѣтитѣ котии. Нъ това не ще рече, казува Фребель, че наедно съ упражненията не може да се зафане и обучението въ четението; стига методитѣ, които се употрѣбаватъ за четението, да не се отдалечяватъ отъ начялата, които се основаватъ върху натурата на дѣцата, и това обучение да имъ бѣде лесно и привлѣкателно.

Таквази е системата за възпитанието, която е измислена отъ Фребеля и която се увежда отъ день на день въ забавачницитѣ на цѣла Европа. Нъ не трѣбува да гледами на дѣлото на Фребеля като на едно събрание отъ срѣдства, предложени отъ него за умното и моралното възпитание на дѣцата. Дѣлото на Фребеля е една чясть отъ една пространна философска система, която опрѣдѣлява начялото и цѣлѣта на тия срѣдства. Нѣмскиятъ духъ не се ограничява само да събере нѣща, да ги изброи, да ги нареди. Той обичя да ги привърже на една обща теория, да ги накара да излѣзатъ отъ нѣкой върховенъ законъ. Прочее, Фребель е изложилъ начялата си за възпитанието и методитѣ си, слѣдъ като изнамѣрилъ законътъ, който, споредъ него, управлява сичкитѣ нѣща. «Тоя законъ е единъ само, вѣченъ, казува той: той има за основа едно нѣщо само, което дѣйствува въ сѣко нѣщо. Това едно само нѣщо е Богъ, отъ когото сѣко нѣщо излиза. Цѣлѣта, прѣдопрѣдѣлението на сѣко нѣщо е да обяви на явѣ съществото си, дѣйствието на Бога, който работи въ него, начинътъ, съ който това дѣйствие се съединява съ това нѣщо, и въ същото врѣме да обяви и да направи да се познаи Богъ. Въспитанието на човѣкътъ не е дру-

го нѣщо, освѣнъ пѣтятъ, или срѣдството, което води човѣкътъ, умно, разумно и свѣстно сѣщество, да развие и да покаже животътъ, когото притѣжява у себе си. Сѣко искусство за възпитанието се основава върху извършванието на тоя законъ, който той само води до цѣвнуванието на умното сѣщество, и той само може да го докара да испълни прѣдзначението си.

« Цѣльта на възпитанието е да привикне човѣкътъ на единъ животъ чистъ, безъ леке, светъ, споредъ званието му; съсъ една дума да го научи на мъдрость. Възпитанието трѣбува да го накара да познаи добръ себе си, да живѣе въ миръ съсъ натурата и въ сѣединение съсъ Бога.

« Сичко, което е вътрѣшно — сѣществото, умътъ, дѣйствието на Бога у хората и у нѣщата — познава се чрезъ външни заявления. Обаче, отъ това, дѣто възпитанието и учението се познаватъ най-много отъ външнитѣ заявления на човѣкътъ и на нѣщата, отъ това, дѣто науката пригласява тия заявления за свободни свидѣтелства, които каратъ да се сѣди за вътрѣшността отъ външността, не може да се заключи, че е позволено на възпитанието или на науката да сѣди отдѣлно за вътрѣшността отъ външността; напротивъ, сѣществото на сѣко нѣщо изискува, щото човѣкъ трѣбува да сѣди едноврѣменно вътрѣшността чрезъ външността и външността чрезъ вътрѣшността.

« Нѣка родителитѣ, възпитателитѣ и учителитѣ познайтъ тая истина, нека си я присвоѣтъ, нѣка я търсѣтъ дори и въ най-малкитѣ подробности; тя ще имъ докара за испълнението на длѣжноститѣ имъ увѣрението и спокойствието. Нѣка се убѣдѣтъ добръ, че, дѣтето, което се гледа външно добро, често не е добро отъ вътрѣ; че въ сичкото си външно поведение не се сепнува нити отъ любовта, нити отъ знаянието, нити отъ почетта къмъ доброто; а пакъ дѣтето, което се види твърдо, якоглаво, своеволно, на което сичката външность не показува нищо добро, има обаче по нѣкоги у себе си една истинска наклонность за сичко, което е добро, една неуборима воля за доброто; само тая вода не се е още развила и обявила. Заради това, сѣко

въспитание и сѣко учение трѣбува да сж кротки, прѣклонни, меки, да се ограничаватъ да покровителствуватъ и да надгледуватъ, безъ омисълъ и безъ приготвена система.

« На младитѣ трѣви и на младитѣ говеда давами пространството и врѣмето, които се изискуватъ за развитието имъ, защото сми убѣдени, че не могатъ да растжтъ и да се развиватъ освѣнъ по нѣкои закони отредени за сѣки отъ видоветѣ имъ. Виждами ги да растжтъ и да се развиватъ само отъ спокойствието, което имъ давами, само отъ грижята, която имами, за да отдалѣчявами отъ тѣхъ сѣко вредително влияние. Защо да не постжпувами и съ дѣцата по сжщиятъ начинъ? Ако ги угнѣтjавате, ако ги турите въ положение явно противно съсъ натурата имъ, тѣ ще крѣятъ на около ви, натрупани съсъ морални и физически слабости, когато и тий можахж да станжтъ съвършенно развити сжщества и да цѣвнжтъ въ градината на животѣтъ.

« Въ сѣко добро въспитание, въ сѣко истинско учение, свободата и доброволността непрѣмѣнно трѣбува да се даджтъ на дѣтето, на ученикѣтъ. Принуждението и отвращението ще отмахнжтъ отъ него свободата и любовъта. Тамъ дѣто ненавистъта докарува ненавистъта, и строгостъта измамата, тамъ дѣто угнѣтението прави да се роди робството, и нуждата упитомяванието, тамъ дѣто строгостъта ражда упорството и измамата, дѣйствието на въспитанието или на учението е нищожно ».

Отъ горѣреченитѣ думи на Фребеля читателитѣ могатъ да си съставятъ едно точно понятие за високитѣ начяла, съсъ които е билъ вджхнжтъ устроителятъ на забавачницитѣ, на които е далъ новото име *Градина за дѣца*. Ний прѣведохме думитѣ му за единъ примѣръ на духѣтъ, съсъ които сж били въодушевени нѣмскитѣ въспитатели. Остава ни сега да говоримъ за методитѣ, които се употрѣбjаватъ за сполука на тия начяла за въспитанието на дѣцата. За тия методи ний нѣма да прѣстанемъ да говоримъ постоянно въ листѣтъ си. Нѣ най напрѣдъ трѣбува да кажемъ, че тия методи сж ос-

новани на една само метода, която се посача отъ натурата и която може да се нарече *Майчина Метода*.

« Само чръзъ постъпвания вдъхнхти отъ натурата, казува Фребель, сичкитъ майки докарватъ дѣтето да познаи сичкитъ нѣща, дори и ония нѣща, които не може да види. Малко по малко майката го научва да познае себеси и да разсѣжда. *Посочи ми езичето си, посочи ми зѣбкитъ си*; съ таквизи думи тя го научва да си употрѣбява ставитъ на тѣлото. *Пѣхни си краченцето тука вѣтрѣ*, казува му тя като посочи единъ чоранъ или една обувка. Съсъ този начинъ инстинктътъ и любовта на майката вадѣтъ дѣтето къмъ външиятъ свѣтъ, когото тя приближава до дѣтето. Ако иска да го кара да различава съединението отъ раздѣлението, прѣдмѣтътъ, който е отдалеченъ отъ прѣдмѣтътъ, който е близо, тя му привличя вниманието върху сношенията, които иматъ помѣжду си и помѣжду него прѣдмѣтитъ, на които тя му показува свойствата и употребението. *Огнятъ пари*, казува тя, като приближава благоразумно прѣстѣтъ на дѣтето до пламакътъ, за да го накара да осѣти дѣйствието на огнятъ, безъ обаче да се изгори, съсъ тоя начинъ го упазва за напрѣдъ отъ една опасностъ, която му бѣше непозната. Като опре полегичка на рѣжката му върхътъ на ножятъ ще му каже още: *ножятъ рѣже*. Послѣ като иска да обърне вниманието на дѣтето, нѣ само върху прѣдмѣтитъ въ страдателното имъ състояние, нѣ още и върху свойствата имъ, тя притуря: *супата е горѣща, тя пари*; — *ножятъ е остъръ, наточенъ, той боде, той рѣже, не го пипай*. Дѣтето, като прѣмине отъ познаванието на прѣдмѣтътъ на познаванието на дѣйствието му, дохожда лесно съсъ тоя начинъ да разумѣй сѣщото значение на думитъ *рѣзѣжъ, боджъ, пари*, безъ да е принудено да ги опита на себеси.

« Майката показва на дѣтето си начинътъ, за да употрѣбява прѣдмѣтитъ, които му посача. Като придружава сѣкоги говорението съ дѣйствието, тя ще рече на дѣтето, което се готви да яде: *отвори си устата да ядешъ*, тя ще го накара да познае цѣлѣта на дѣйствието си, когато, като го труи да лѣгне, ще му рече: *спи, спи*.

Тя го кара да различава различнитѣ осѣщания на вкуса и на миризмата, като му казува: *О! колко е хубаво това!* или *Ахъ! Какво е лошаво!* Като му подава едно цвѣте съ приятна миризма: *Охъ! Колко мирише добръ цвѣтето,* казва му тя, като се пристори, че въздиша; или пакъ, като се оттеглява на бързо отъ цвѣтето, което иска да отдалечи отъ дѣтето: *Ахъ! Каква лоша миризма!* Казува тя съсь погнусявание.

« Съсь тоя начинъ постѣпува майката, която, като укрие отъ сѣко поганско око свѣтилището на любовта си, отхранва дѣтето си на една страна, и му развива единъ по единъ сѣки единъ отъ ставитѣ му и едно по едно сѣко едно отъ чувствата му съсь единъ начинъ най простъ и най съобразенъ съсь натурата.

« По злополучие, съсь нашето префинено мадрование, изгубвами често отъ очитѣ си начялото и цѣлѣта на развитието на човѣкътъ. Като напуцями истинскитѣ водачи, натурата и Бога, за да търсимъ помощи и свѣти въ благоразумието и въ науката, достигами да не направимъ друго освѣнь крѣпости отъ книга, които едно издишание срутя. »

Отъ тия думи на Фребеля разбирами, че дѣтето като излѣзе отъ бащината си къща и влѣзе въ училище, ако отъ разумното изучаване на нѣщата, което е чюло отъ майка си, влѣзе въ изучаванieto на правилата много или малко отвлѣчени, които ще намѣри въ книгитѣ, тогази не може направи друго, освѣнь да му умръзне учението.

Нѣщо отъ учителскитѣ събори.

Въ първиятъ брой на *Рѣководителятъ*, въ случай на шерлатанизмътъ на нѣкои учители отъ шловдивската епархия, поканихми нашитѣ учители да фанжтъ да отварятъ учителски събори, ако нѣ общи, баре епархийски. За тая цѣль избрахми отъ уставитѣ на чюждитѣ народи и прѣдложихми единъ уставъ, който да може да послужи, съсь притуряние или поправка, за уставъ на бѣдѣщитѣ наши епархийски учителски събори.

Ето два мѣсеца се изминѣхж отъ тогази, и не ви-

дѣхми да се обади баре единъ отъ нашитѣ учители и да каже тѣй или инакъ за този прѣдмѣтъ. Познавами горѣ-долу извиненията, които ще ни испречятъ нѣкои отъ нашитѣ учители, ако имъ кажемъ, че събиранието имъ на учителски съборъ е една отъ първитѣ длѣжности на званието имъ. Многома ще се озовѣтъ: Къждѣ ни остава намъ врѣме, когато имами толкосъ прѣподавание съки день! Други ще се извиниѣтъ съсъ немарението на епархийскитѣ съвѣти. Други пакъ ще притурятъ била, че мѣстнитѣ управители ще гледатъ на това дѣло съсъ подозрително око.

Три сѣ прочее причинитѣ, дѣто до сега не се збѣд-ва една толкосъ спасителна мѣрка за напрѣдванието на нашитѣ училища и учители, мѣрка, която се мѣлви отъ толкози години насамъ между нѣкои отъ нашитѣ учители. И намъ ни се струва, че тия причини не служѣтъ за друго въ основата си, освѣнъ да покриватъ срамътъ, който трѣбува да иматъ по многото отъ нашитѣ учители, когато ги укоряватъ че не правѣтъ нищо за общото добро.

И наистина, като помислимъ на първото имъ извинение, ще намѣримъ, че само българскитѣ учители иматъ по четири часа прѣподавание на день, когато учителитѣ на другитѣ народи иматъ най малко шестъ часа прѣподавание на день. И тия чюжди учители, нѣ само намиратъ врѣме да мислѣтъ на учителскитѣ събори, нѣ и пишѣтъ постоянно, за да разгледуватъ и разрѣшаватъ въпроси, които имъ се задаватъ относително за напрѣдкѣтъ и улущението на училищата, на учителитѣ и на методитѣ. При това още, гледами чи, клетитѣ, и да съчиняватъ и книги. А пакъ, ако погледнемъ на състоянието къмъ заплатата имъ, нѣма да ги намѣримъ по-добрѣ платени отъ нашитѣ учители по градоветѣ.

Ако додемъ на втората причина, погрѣшката е пакъ у учителитѣ. Не трѣбува да търсимъ инициативата у нашитѣ епархийски съвѣти за прѣдмѣти, които не могатъ да имъ прѣминѣтъ прѣвъ умътъ. Никога, обаче, човѣкъ не може да помисли, че нашитѣ епархийски съвѣти нѣма да посрѣщнатъ на драго сърце едно дѣло,

което ползува общенародното просвѣщение. Стига учителитѣ да направѣтъ инициативата, и нѣка бѣдѣтъ убѣдени — увѣрени сми, — че съвѣтитѣ ще имъ дадѣтъ сичката помощъ, която се изискува отъ тѣхъ.

Колкото за третята причина, ний знаимъ, че се намиратъ и такива управители, които не разбиратъ сичката грижа, която има нашето Царско Правителство за напрѣдкѣтъ на народонаселенията въ просвѣщението. Нѣ, стига учителскитѣ събори да ставатъ съ знаянието и съ удобрението на мѣстната духовна власть, и тѣ сж въ законниятъ пѣтъ. А който върви по законниятъ пѣтъ нѣма страхъ отъ *подозрително око*.

Нѣ при сичкиятъ страхъ, дѣто имами отъ замѣлчаванието на нашитѣ учители върху тоя прѣдмѣтъ, ний пакъ не се отчяйвами. Намъ ни се ще да вървами, че въ много епархии нашитѣ учители веке приготвятъ нѣщо за идѣщитѣ ваканции, и съсъ божията воля годианата 1874 ще бѣде начяло на отварянието на българскитѣ учителски епархиялни събори.

До дѣто чюемъ тая добра новина, ний ще имъ прѣведемъ нѣщо, което е извършилъ единъ учителски съборъ въ една каза отъ Швейцария и което заемами отъ единъ чюжди вѣстникъ за училищата:

« Въ едно скорошно засѣдание на учителскитѣ съборъ отъ казата Юра, казува вѣстникъ *Воспитатель*, разгледва се тоя въпросъ: *Кои сж най-згоднитѣ сръдства да се образуватъ учителитѣ?* Въ единъ рапортъ, твърдѣ добръ нареденъ, Г. Бюешъ учитель въ Мутне, изложилъ на кѣсо мнѣнията, изразени въ разсжжденията написани отъ разнитѣ учители на съборѣтъ. Двѣ прѣдложения излизатъ на явѣ: а) да се образуватъ учителитѣ въ тия нормални училища, каквито сжществуватъ сега, като се притури обаче една година, прѣзъ която ученикѣтъ ще живѣи вънъ отъ училището, освѣнъ тритѣ години, прѣзъ които ученикѣтъ ще живѣи вътрѣ въ училището; б) да се унищожѣтъ нормалнитѣ училища, или баре да не живѣи никакъ ученицитѣ въ нормалното училище, и да се образуватъ учителитѣ въ основнитѣ градски училища, при които да се притури единъ педагогически класъ.

« Слѣдъ едно сериозно разгледвание, събранието въсприело долнитѣ заключения:

«1. Да се въздържат нормалнитѣ училища, като се въведжтѣ у тѣхъ тия прѣобразуванія :

«а) Ученикѣтъ, за да се възприеме въ нормалното училище, трѣбува да докаже чрѣзъ едно сериозно испитание, че притѣжва познанията, които се изискуватъ отъ планѣтъ на учението на основнитѣ училища.

«б) Въ нормалното училище ученикѣтъ ще живѣе двѣ години; послѣ ще живѣе една година вѣнъ отъ училището, за да привикне на практическиятъ животъ.

«2. Еднообразностъ въ срѣдствата на учението въ основнитѣ училища.

«3 Отбирание на учители, добрѣ заплатени, нѣ способни, за нормалното училище.

«4 Умложение на заплатата на учителитѣ-управители.

«5. Чести събирания и конференции на учителитѣ отъ единъ градъ и отъ близки села, за да се помогне на развитието на учителитѣ.

«Въ едно друго засѣданіе се прочелъ рапортѣтъ на Г-нъ Бурки върху други въпроси: *Кои сж начялата, по които трѣбува да се сѣчини едно рѣководство за езикѣтъ приспособено на основнитѣ училища, и кое е сѣчинението, което отговаря най добрѣ на тия начяла?*

«Ето що съдържява тоя рапортъ :

«1°. Има голѣма разлика мѣжду учението на граматиката и мѣжду учението на езикѣтъ (матерниятъ): първото учение нѣма други резултатъ, освѣнъ правописанието; второто има за цѣль да накара ученицитѣ да мислѣтъ, да изявяватъ ясно, правилно, съсъ високъ гласъ и съсъ писание, идеитѣ си и човства-та си, и да разбиратъ добрѣ мислитѣ на другито.

«2°. Учението на езикѣтъ не трѣба да зафаща отъ граматиката, сиречъ отъ отвлѣченности и отъ научни формули, които не показуватъ на разумѣтъ на дѣтето. Това учение трѣбува да бѣде практиката на сѣщиятъ езикъ, практика, която трѣбува добрѣ да се управлява.

3°. Сѣщото граматическо учение трѣбува да зафаща само отъ четвъртата година на основното училище.

4°. Учението на езикѣтъ трѣбува да се приспособи съсъ стѣпенятъ на познанието, което е веке придобило дѣтето, кога-то доде въ училището; това учение трѣбува да пази една строга постѣпенностъ, да възлиза отъ практиката до теорията, отъ

примѣритъ до начялата, отъ явното (конкретътъ) до отвлечено (абстретътъ). Това учение трѣбува да бѣде нагледно, живо, въодушевено; трѣбува да помага на развитието на умнитъ и моралнитъ способности; трѣбува най послѣ да има прѣдъ видъ опитътъ и практическитъ животъ.

«5°. Сжщата граматика не трѣбува никоги да се учи отдѣлно отъ живата мисль, която съставя основата на езикътъ. Тя трѣбува да бѣде едно учение, което да допълнюва четеницата, както това е заржчяно отъ планътъ на учението, и както това става при нѣмското народонаселение отъ казата: първо основата, сиречь мисльта, послѣ формата, сиречь изричянието на мисльта, аналитическото и синтетическото ѝ изучаване.

«6°. Намѣсто да се зафане отъ частитъ на рѣчта, учението на граматиката ще зафане първо отъ най простото прѣдложение и ще води ученикътъ чрезъ едно постѣпенно развиване и съсъ една строга постѣпенность до най сложнитъ периодъ. Ще се присѣдинява на това учение една по една, по редътъ заржчанъ отъ официалната программа, и изучаването на частитъ на рѣчта, спреженето, граматическия рѣчникъ, разборътъ, редакцията и съчинението».

«Събранието на съборътъ въсприело едногласно заключенията на рапортътъ, които сж тия:

«1°. Цѣльта на учението на матерния езикъ е опрѣдѣлена отъ първиятъ членъ на законътъ за основнитъ училища.

«2°. Срѣдствата, за да се достигне тая цѣль, сж ония срѣдства, които сж заржчяни отъ новиятъ планъ на учението, сиречь четеницата съсъ упражненята за приспособение (четение, тълкувание, диктувание, редакция, съчинение, разборъ, граматически рѣчникъ, граматика), и съсъ допълненята, които имъ упражляватъ употрѣблението.

«3°. Начялата, споредъ които трѣбува да се съчини ржководството за езикътъ, сж ония начяла, които показува програмата за матерния езикъ въ планътъ на основното учение. Това учение е изучаването на живата мисль съсъ различнитъ ѝ форми за изричяние, като се фане отъ най простото прѣдложение до най сложнитъ периодъ, съ сичкитъ имъ принадлежности.

«4°. Ни едно отъ ржководствата, които сж въ употрѣбление, не отговаря напълно на тая цѣль, защото тия ржководства нѣматъ никаква съотвѣтственность съсъ четеницата, на която трѣбува да се отнасятъ често-често чрѣзъ упражненята си за приспособяване.

« 5°. Четеницата за срѣдната стѣпень и четеницата за горнята стѣпень на основното училище не отговарятъ нити за основата, нити за формата споредъ зарѣчванията на новиятъ планъ за учението. Текстовеѣ за разказване и за описване трѣбува да сѣ приспособени съсъ програмитѣ на историята, на географията и на естественнитѣ науки отъ планѣтъ на учението.

« 6°. Рѣководството за езикѣтъ трѣбува да се притурѣ, като притурка, на четеницата; то ще съдържява на късо систематически граматическата теория на курсѣтъ; гласнитѣ и писменнитѣ упражненя за приспособяване ще се отнасятъ до текстѣтъ на четеницата.

« 7°. Тѣя желаня ще се изпълнѣжтъ отъ комисията за срѣдствата на учението. Комисията ще турѣ на конкурсъ рѣководствата, които ще се съчиняватъ, като се основава на програмата на планѣтъ за учението ».

Турями прѣдѣ очитѣ на нашитѣ учители тѣя важни разсѣждения, върху които ги молимъ да обѣрнѣжтъ внимание.

Саксоня и Основнитѣ ѣ Училища.

Саксоня е една отъ земитѣ на Германия, която най много се труди, слѣдъ Прусия, да направи да се распространи у нея народното учение. Отъ безчетнитѣ статистически документи, испроводени отъ тамъ до Всеобщото Виенско Изложение, ще извлѣчемъ долнитѣ свѣдѣния върху състоянието на основното учение въ тѣя земя:

Саксоня, на която народонаселението е отъ около 2,560,000 души, има 2143 общински основни училища (фолксшюленѣ, народни училища). Тѣя училища, които съдържяватъ 8,357 класа, посѣщаватъ се отъ 429,679 дѣца, които се учѣжтъ у тѣхъ отъ 5,060 учители и учителки. Притурете на това число и 124 чѣстни основни училища, които сѣ отворени нѣ отъ общинитѣ, а отъ чѣстни хора, и които иматъ 8,267 дѣца и 711 учители и учителки. Освѣнъ това, Саксоня има сега и 91 забавачници (Киндергартенѣ, градина за дѣца; тѣѣ фанжжх сега да наричѣжтъ Нѣмцитѣ забавачницитѣ си или взаимнитѣ си училища), отъ които 9 сѣ основани по селата; и сичкитѣ тѣя забавачници сѣ наредени по методата на Фребеля⁽¹⁾, за когото говоримъ въ днешниятъ брой на листѣтъ си.

(1) Макаръ забавачницитѣ и да сѣществуватъ отъ давно врѣме у Европа, нѣ не бѣха зели таквози значение, като днешното, до врѣмето,

Като съберемъ горѣпоказанитѣ ученици съ ученицитѣ отъ забавачницитѣ, отъ гимназиитѣ, университетитѣ и отъ специалнитѣ училища, ще намѣримъ, че у Саксония се пада по единъ ученикъ за сѣко едно вѣнчило или фамилия, която изобщо смѣтатъ отъ 5 или 6 души.

Сѣко дѣте е задължено да ходи въ едно основно училище 8 години наредъ отъ 6-та година на възрастьта си до 14-та година.

Законътъ, когото е направила Саксония за училищата, задължава за основно учение тия прѣдмѣти: религиозно и морално обучение, нѣмскитѣ езикъ, четението, писанието, аритметиката, историята, географията, естественната история, физиката, цѣяннето, рисуваннето и гимнастиката, а за момичетата и уроци върху женската работа.

Основното училище въ Саксония се дѣли на три вида:

1. Начялно основно училище (айнсфахе фолксшюле), въ което се слѣдува единъ курсъ отъ основното учение на късо;
2. Срѣдне основно училище (митлере фолксшюле), въ което се слѣдува единъ курсъ отъ основното учение по надълго, и
3. Горне основно училище (хехере фолксшюле), въ което се слѣдува единъ курсъ отъ основното учение съвършено.

Начялнитѣ основни училища се намиратъ по селата. Таквизи училища има 1846, отъ които 1066-тѣхъ иматъ само по два класа, а другитѣ по 3—4 и дори до 5 класа, въ които учението се прѣподава постѣпенно. У Саксония нѣма училище само съ единъ класъ. Отъ начялнитѣ основни училища се намиратъ и у махалитѣ отъ градоветѣ.

Въ срѣднитѣ основни училища, освѣнъ прѣдмѣтитѣ показани по горѣ, прѣподава се и единъ чюжди езикъ, а въ горнитѣ основни училища се прѣподаютъ два чюжди езици.

Поддржянието на основнитѣ училища принадлежи на общинитѣ. Ако нѣкои общини сж твърдѣ сиромашки, правителството имъ дохажда на помощъ и имъ помага било за основанието на зданието, било за плащанието на учителитѣ. Пенситѣ за учителитѣ, за вдовицитѣ и за сирачетата имъ се даватъ отъ една каса, която се управлява отъ правителството.

Опрѣдѣлената заплата на единъ учителъ не може да бжде по доло отъ 250 талера (единъ талеръ струва 16 гроша и 23

когато тоя ученъ и родолюбивъ мжжъ (роденъ на 1778, умрѣлъ 1852) се залови за улучшението на тоя видъ народни училища. И когато чювами, че сичкитѣ Европейци прехж системата му за нареждане то на забавачницитѣ си и умложиха толкосъ много тия забавачници, и особно по цѣла Германия, гледами сега у Саксония, че само 91 забавачници сжществуватъ. Види се, че саксонскитѣ Нѣмци, колкото и да се старајтж за народното си вѣспитание, не сж се отървали още отъ влиянието на пословицата: *Никой пророкъ не е приетъ въ отечеството си.*

пари чисти), нити по доло отъ 280 талера, ако народонаселението бжде по много отъ 10,000 души. Освѣнь това, на учителятъ се дава даромъ жилище, а ако е и пѣвецъ на черковата и една особна заплата. Освѣнь това още, ако ученицитѣ отъ едно училище надминатъ 40, учителятъ приема за награда една сума, която, въ продължение на 25 години, може да достигне до 600 талера.

Въ по многото градове, дори и въ много села заплата на учителятъ надминува горнята сума. Напримѣръ, въ Липиска единъ учителъ отъ основното училище има 1,000 талера.

Пенсиятъ на учителитѣ се прѣсметатъ споредъ заплата: 33 на стотѣхъ слѣдъ десетгодишна служба, 80 на стотѣхъ слѣдъ 44 годишна служба. Вдовицата зема $\frac{1}{5}$ отъ заплата на мъжя си; сѣко дѣте и то зема по $\frac{1}{5}$ додѣто достигне до възраст на 18 години, а като умрѣ майка му зема още и отъ майчинтъ си пай $\frac{3}{10}$.

За 1872, разносикитѣ за поддържаннето на училищата сж били 2,570,640 талера. Срѣщу тая сума правителството помогнѣло само 400,804 талера, отъ които около 200,000 талера сж дадене за учителски пенсии.

Въ Саксония има сега 16 нормални основни училища или учителски семинарии (сиречь училища, въ които приготвятъ учители за основнитѣ училища), отъ които 15-тѣхъ сж протестантски и 1 католическо. Сѣко отъ тия училища има по 140 ученици.

Курсѣтъ на наукитѣ въ нормалнитѣ училища трае 6 години. Въ тѣхъ се приематъ дѣца отъ 14 години на горѣ. Прѣподава се: религията катихизисѣтъ, педагогията, психологията, нѣмскиятъ езикъ и литература, аритметиката и геометрията, естественната история, игиената, физиката, географията, историята, музиката, писанието, рисуванието, гимнастиката и единъ чужди езикъ.

Ученицитѣ отъ нормалнитѣ училища живѣйтъ и се хранѣтъ вѣтрѣ въ училището, а заплащатъ за храната само 52 талера на година.

При сѣко нормално основно училище има по едно друго основно училище, раздѣлено на четири класа, въ което по прѣвитѣ ученици отъ нормалното училище дохождатъ да прѣподаватъ подъ управленieto на учителитѣ си, за да привикнуватъ на учителското звание.

Едно основно нормално училище се управлява отъ единъ директоръ и отъ деветъ учители.

